

BETROKKENHEID BIJ ASSESSMENT:

élke leerling doet ertoe!

DRIELUIK

Hoe langer hoe meer motiveren scholen leerlingen om bewust het eigenaarschap over hun leerproces op zich te nemen. Ze ervaren dat gesprekken met leerlingen over hun leerproces en het geven van feedback een positieve impact hebben op dat proces. Inspiratie daarvoor kun je uit dit drieluik putten. We gaan in gesprek met Lien Bolle en Lien Desmet, onderzoekers aan de Arteveldehogeschool Gent, Nicole Marcus, directeur van de vrije basisschool De Kiem in Ruddervoorde en Pascal Vanden Broucke, pedagogisch begeleider in de regio West-Vlaanderen. Ieder van hen werkt vanuit zijn invalshoek mee aan het Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek (PWO) rond betrokkenheid van leerlingen bij assessment in het basis- en secundair onderwijs.

Lien Bolle en Lien Desmet zijn onderzoeker en docent pedagogische wetenschappen en communicatieve vorming voor de opleiding bachelor in het onderwijs aan de Arteveldehogeschool.

Kun je de titel van het onderzoeksproject even toelichten?

Leraren zijn op zoek naar manieren om zoveel mogelijk leerlingen tot leren te brengen. Leerlingen betrekken bij hun eigen leerproces werkt. In ons onderzoek legden we de focus op het betrekken van elke leerling bij assessment en dat resulteerde in een InspiLeertool waar het schoolteam mee aan de slag kan. We beklemtonen dat de betekenis van de term 'assessment' heel breed opgevat kan worden. Assessment omvat het verzamelen van informatie over het leerproces van de leerling. Daarmee wordt zowel het vaststellen, het in kaart brengen, het terugkoppelen als het beoordelen van het leerproces en -resultaat van de leerling bedoeld.

Hoe ga je als school(team) concreet aan de slag met de InspiLeertool?

De InspiLeertool is bedoeld om betrokkenen in het onderwijs te inspireren en te inspiLeren. Concreet kan een schoolleider en/of leerkracht(en-team) een thema van de InspiLeertool kiezen en ermee aan de slag gaan. De betrokkenen nemen de verschillende 'inspiraties' met citaten en (onderdelen van) documenten door en bekijken eventueel een filmfragment. Daarna kunnen ze een praktijkopdracht uitvoeren, waarbij ze uitgedaagd worden om hun les- en onderwijspraktijken kritisch te overdenken, te delen met collega's en tot actie over te gaan.

Welke rol speelt de schoolleiding in het ondersteunen van meer betrokkenheid bij assessment?

Uit het onderzoek blijkt dat het hebben van een coherente visie op schoolniveau de motor is om kwaliteitsvol onderwijs te garanderen. (Her)ontwikkeling van visie is vaak het startpunt, wanneer vernieuwings- of veranderingsprocessen binnen de school opgestart worden. De schoolleider speelt daarbij een erg belangrijke rol. Hij is de actor die de nodige hulpbronnen intern en extern opzoekt en de kennis binnen de school brengt. Ook in het doen leven van de visie en het afstemmen van de verschillende componenten van het didactisch handelen in de concrete schoolwerking blijkt de schoolleider van groot belang. De scholen in ons onderzoek illustreren diverse mogelijkheden om te werken aan die visie: school- en klasbezoeken in andere scholen, samenwerking binnen de scholengemeenschap of met de pedagogische begeleidingsdienst, het binnenhalen van (de kennis van) professionals, coachende functioneringsgesprekken, klasbezoeken van de schoolleider en leerkrachten in de eigen school, het oprichten van een pedagogische werkgroep, het ontwikkelen van leidraden voor leraren ... Minstens even belangrijk zijn de praktisch-organisatorische randvoorwaarden om vernieuwingen te realiseren, zoals een goede organisatie op schoolniveau bieden, voldoende tijd nemen, creatief omspringen met budgettaire mogelijkheden, administratieve taken goed afwegen.

Hoe kan zich dat concreet vertalen in de klaspraktijk?

In het onderzoek zijn enkele thema's naar voren gekomen die faciliterend werken om de leerling (meer) te betrekken bij assessment. We lichten graag twee thema's kort toe. In de InspiLeertool vind je nog verschillende andere inspirerende thema's.

Een eerste thema is het geven van een actieve rol aan de leerlingen in het evaluatieproces. Het is de leerling zelf die centraal staat bij het inschatten van het eigen leerproces. Verschillende actoren (leraar, leerling, medeleerling en ►

ouder) kunnen een rol spelen bij de evaluatie van de doelen. Dat biedt de mogelijkheid om de verschillende actoren naast elkaar te plaatsen en hun perspectieven te vergelijken. Bovendien wordt door het gebruik van bijvoorbeeld zelf- en peerevaluatie en/of -reflectie ook aandacht besteed aan brede doelen. De leerling is dus erg betrokken bij en krijgt inzicht in het eigen leerproces. Een leraar verwoordt het zo: "De leerlingen bepalen zelf hun groeipunt. Dat krijgt een plaats in de agenda, zodat ze er af en toe bewust mee bezig zijn. Het is de bedoeling dat de groeipunten die ze formuleren echt van hen komen. In de eerste graad moet je wel nog helpen en ondersteunen. Vanaf de tweede graad zijn er aangepaste leidraden waardoor de leerling dat zelf kan voorbereiden."

Een tweede thema is het voeren van gesprekken met leerlingen. De betrokken scholen vinden het

zeer waardevol om in gesprek te gaan met een individuele leerling of een groepje leerlingen. Het onderwerp van die gesprekken kan zowel het leren als het leven van de leerling zijn, alsook het didactisch handelen van de leraar en/of de gebruikte evaluatievormen binnen de school. De scholen doen dat, omdat ze veel belang hechten aan open communicatie met de leerlingen en ernaar streven om hun zoveel mogelijk inspraak te geven. Dat draagt bij tot een sterke verbondenheid tussen leerling en leraren. Een schoolleider brengt het zo onder woorden: "We hebben hier op school heel veel kindgesprekken. Systematisch, maar ook tussendoor. Er wordt daar altijd tijd voor gemaakt, niet enkel kindgesprekken naar aanleiding van het rapport. Er wordt niets boven het hoofd beslist, we spreken ook met het kind zelf: wat kan er jou helpen?"

Waar kun je de InspiLeertool terugvinden?

Je vindt alle werkmaterialen terug via de website

www.arteveldhogeschool.be/partnersinleren/leermateriaal.

Voor meer informatie kun je contact opnemen met Lien Desmet (lien.desmet@arteveldhs.be).

Nicole Marcus is directeur van de vrije basisschool De Kiem in Ruddervoorde.

Hoe was jouw school betrokken bij dit onderzoek?

De pedagogische begeleidingsdienst droeg onze school voor als kandidaat voor deelname aan het onderzoek. Aangezien het betrekken van leerlingen bij hun leerproces al een paar jaar een prioriteit in onze werking was, beschouw-

den we het als een mooie uitdaging. We geloofden erin dat een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde kijk naar ons ontwikkelingsproces voor bevestiging kon zorgen en op groeipunten wijzen. Onze groeigerichte visie, de verbondenheid en de afweging tussen instructie- en werktijd die tijdens het kennismakingsinterview tot uiting kwamen, gaven de doorslag om voor het onderzoek geselecteerd te worden.

Welke weg legden jullie tot nu toe af?

Bij het samen opstellen van ons pedagogisch project een achttal jaar geleden kozen we voor drie prioriteiten:

- Iedereen BLOOS! (Blij Op Onze School)
  - Talenten (h)erkennen en hoe omgaan met beperkingen
  - Leren van en met elkaar: een leuke uitdaging!
- Van het klassieke lesrooster stapten we al eerder af om te werken met instructiemomenten en zelfstandig-werkperiodes. Vanuit reflectie, systematisch overleg en het gebruik van de

kwaliteitscirkel bouwden we het verder uit. We stelden vast dat die werkwijze effect had op de motivatie en de zelfstandigheid van de leerlingen. Ze namen zelf steeds meer initiatief en wij durfden hen ook steeds meer los te laten. Een andere en bredere vorm van evalueren en rapporteren drong zich op. Een jaar lang werkten we aan visieontwikkeling. We concludeerden dat we permanent moesten observeren en evalueren vanuit de vooropgestelde doelen die op het rapport vermeld worden. We kwamen los van het puntenrapport en de proevenperiodes. Elke leraar was er ondertussen van overtuigd dat concrete, opbouwende feedback voor de leerlingen essentieel is om hen te laten 'kiemen' en groeien. Op het infomoment voor ouders lichtten we onze visie toe dat met feedback veel meer te bereiken is dan met punten.

De meerderheid van de ouders was pro. Aan de ouders die eerder contra waren, vroegen we om ons een jaar het vertrouwen te geven om de positieve effecten aan te tonen. We beloofden een bevraging als evaluatie op het einde van het schooljaar. Het hele schoolteam zette samen stappen met betrekking tot evalueren. We begonnen met wiskunde, attitudes en vaardigheden. Daarvoor werkten we de observatie- en evaluatielijsten bij. Het team leerde, evalueerde, stuurde bij en evolueerde naar een volledig puntenloos rapport met duidelijke feedback: "Wat gaat goed?", "Wat is nog moeilijk?", "Hoe wordt daaraan gewerkt?" en "Welke tips kunnen we nog uitproberen?" We verplichtten onszelf om het rapport van ieder kind met een zuiver positieve boodschap te beginnen. Vanuit de ouderbevraging op het einde van het schooljaar kregen we vier tips, waarvan we aan drie gevolg gegeven hebben. De gebruikte methodes sloten onvoldoende aan bij onze visie en werking. Voor wiskunde hadden we nood aan een methode gericht op de basisleerstof. Voor taal kozen we voor een methode gericht op functionaliteit, waarbij de thema's uitmonden in een 'trotsweek'.

Momenteel houden we kindgesprekken, voor de leerlingen hun rapport naar huis meenemen. De positieve ontwikkeling en de groeipunten worden met elke leerling individueel besproken.

Voor leerlingen die er nood aan hebben, gebeurt dat ook tussen de rapporten door. Voor sommige leerlingen motiveert de visuele voorstelling van hun ontwikkelstappen aan de hand van een trap; voor andere niet. Het polsen naar de onderwijsbehoeften van de leerling tijdens kindgesprekken is goed ingeburgerd. De deelname aan het PWO bevestigde onze visie. Het inspireerde ons om onze leerlingen nog meer te zien als eigenaar van hun leerproces. De organisatie van instructiemomenten en zelfstandig-werkperiodes geeft leraren ruimte om de leerlingen voortdurend te betrekken bij assessment en kort op de bal te spelen met betrekking tot onderwijsbehoeften. De online versie van de InspiLeertool biedt ons de kans om ideeën van andere creatieve scholen te leren kennen.

De leerlingen bepalen zelf hun groeipunt.

Welke stappen willen jullie nog zetten en welke ondersteuning hebben jullie daarbij nodig?

We zijn gelukkig met de komst van het leerplan *Zin in leren! Zin in leven!* (Zill), waarin uitdrukkelijk aandacht is voor de harmonische ontwikkeling en de persoonsgebonden ontwikkelvelden centraal staan. Die willen we nu nog meer en duidelijker een plaats geven in de onderwijsarrangementen, bij het observeren, in de kindgesprekken en bij het rapporteren.

Elke week bouwen we nu systematisch een les-tijd in waarbij de kinderen werken rond IK: hoe (h)erken ik mijn lichaam, mijn gevoelens, hoe ga ik ermee om ...? Om met elkaar te praten over gevoelens bij bepaalde thema's op school, uit de omgeving of de actualiteit, gebruiken we als werkvorm de proactieve cirkel: IkeA (ik en de ander). Ieders mening telt en wordt gerespecteerd. Leerlingen bespreken hoe ze verantwoordelijkheid of initiatief kunnen nemen. Twee leraren nemen die taak op zich en professiona- ▶

liseren zich erin. Zij zullen een keer per jaar de positieve boodschap op het rapport voor hun rekening nemen. Daarnaast willen we samen het huidige SEO-rapport (sociale vaardigheden) daaraan aanpassen. Door deel te nemen aan de verkenningsdagen en pedagogische werkdagen rond Zill, wordt heel het team erin versterkt. Ook tijdens de personeelsvergaderingen staat het regelmatig op de agenda.

🔗 Heb je nog tips voor scholen die het voorbeeld van jouw school willen volgen?

‘Elke leerling doet ertoe’ moet de gedragen visie van het hele schoolteam zijn. Het is een schoolklimaat. Starten vanuit de gedachte ‘iedere leraar doet ertoe’ vormt daarvoor de basis. Respect, tijd, mogen experimenteren en leren uit ‘fouten’, evalueren en bijsturen, dragen ertoe bij dat er stappen in de richting van het vooropgestelde doel gezet worden. De kwaliteitscirkel helpt om het aanschouwelijk te maken en in onderliggende doelen op te delen. Maar bovenal geloof in de groei en ‘leer-kracht’ van elke leerling als volwaardige betrokkene!

Pascal Vanden Broucke is pedagogisch begeleider in de regio West-Vlaanderen.

🔗 Hoe leerde je de InspiLeertool kennen? En waarvoor zou je hem aanraden?

De Arteveldehogeschool vroeg me om deel uit te maken van hun adviescommissie voor het PWO. Het onderzoek, gevoerd in een aantal scholen in het basis- en secundair onderwijs, resulteerde in de InspiLeertool. Die tool wil geen pasklare antwoorden bieden, maar leraren uitdagen om

kritisch na te denken over hun onderwijspraktijk met betrekking tot de opvolging en de evaluatie van leerlingen. De term ‘assessment’ wordt in de InspiLeertool breder opgevat dan ‘evaluatie’. Dat leert de scholen breder te kijken en informatie te verzamelen over het volledige leerproces van de leerling. Het gaat duidelijk verder dan evalueren en rapporteren. Ook de doelen en de vormgeving van het onderwijsleerproces en de leef- en leeromgeving komen aan bod. De tool biedt leraren, directies of pedagogische begeleiding antwoorden op pertinente vragen die we ons daarover stellen.

🔗 Hoe sluit de InspiLeertool aan bij jouw visie op schoolontwikkeling?

De kern van de InspiLeertool is schoolontwikkeling met daarrond vier thema’s: doelen, differentiërende werk- en organisatievormen, evalueren en rapporteren, verder verduidelijkt in subthema’s. (zie figuur bladzijde 37)

We lezen in de inspiratiefiche ‘Schoolontwikkeling’ dat een gedragen visie de motor is om kwaliteitsvol onderwijs te garanderen. Daarbij is de schoolleider de spilfiguur die samen met alle betrokkenen de visie ontwikkelt. Er moet eveneens nagedacht worden over de schoolorganisatie en middelen om de visie te kunnen realiseren. Professionalisering zorgt ervoor dat leraren zich competent en zelfverzekerder voelen. Rond de kern van schoolontwikkeling wordt je in de vier thema’s en subthema’s heel wat inspiratie aangeleverd door de scholen die aan het onderzoek meewerkten. Er werd gefocust op de derde graad basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs, maar het kan uiteraard ook andere leerjaren inspireren. In de InspiLeertool is er oog voor leerplandoelen, de aanpak via differentiërende werk- en organisatievormen, de begeleiding en opvolging bij evalueren en rapporteren. Het helpt ons in het kwaliteitsdenken: van kwaliteitscontrole, kwaliteitszorg, kwaliteitsontwikkeling naar kwaliteitscultuur bij assessment.

De echte meerwaarde van de InspiLeertool zal blijken, wanneer er een wisselwerking ontstaat tussen het thema in de kern en de thema’s rond

de kern. Op die manier zal er zowel vanuit het beleidsniveau van de school, als vanuit het leerkrachtenteam een dynamiek ontstaan die een krachtig instrument kan zijn om elke leerling (meer) te betrekken bij assessment.

Q Hoe maak jij als pedagogisch begeleider gebruik van het onderzoek om scholen te ondersteunen bij betrokkenheid van leerlingen bij assessment?

Scholen helpen ontwikkelen, is onze opdracht. Vanuit de InspiLeertool kun je scholen ondersteunen bij verschillende vragen over het ontwikkelen en zichtbaar maken van een schooleigen gedragen visie op assessment in het schoolbeleid en in de schoolpraktijk. Het is een praktisch instrument om, vanuit de resultaten en effecten

bij de leerlingen, het schoolbeleid rond evalueren, bij te sturen en te borgen. Daarnaast biedt het ook heel wat concrete praktijkmaterialen aan die leraren kunnen ondersteunen. Het zet aan tot het creëren van maximale participatiekansen voor elk kind. Bij ondersteuningsvragen van scholen met betrekking tot schoolontwikkeling rond doelen, differentiatie, evalueren en rapporteren is de InspiLeertool een aanrader. Uiteraard kunnen leraren en directies die inspiratie willen om vanuit een gedragen visie kwaliteitsvol (inclusief) onderwijs te leveren er ook zelfstandig mee aan de slag.

Samensteller drieluik:

Greet Vanhove

greet.vanhove1@katholiekonderwijs.vlaanderen

Pedagogisch begeleider Dienst Lerenden

